

'Groen

De abstracte schilderkunst van Jessica Muller laat geen ruimte voor interpretatie aan de hand van herkenbare vormen of terugkerende patronen en kleuren. Haar werkwijze is op te vatten als een reis naar de grenzen van wat er mogelijk is met het materiaal, de compositie en het kleurgebruik.

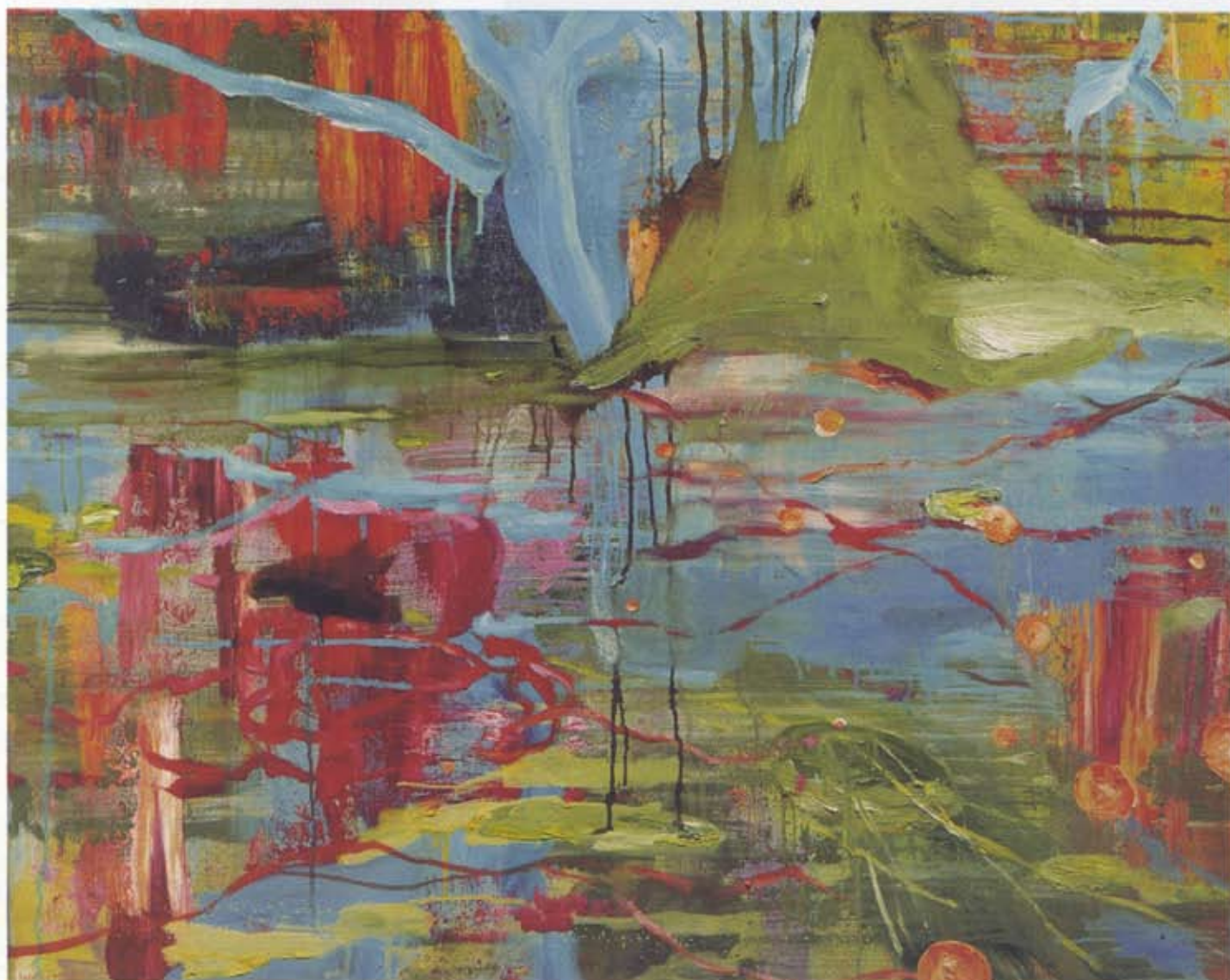
is een lastige kleur'

Gelaagde schilderijen van Jessica Muller

Wie een reis begint met onbekende bestemming, probeert zich toch voor te bereiden op het onverwachte. Het is dan ook niet zozeer het onbekende wat Muller aantrekt in haar werkwijze, maar meer de vrijheid om elk moment voor een andere verfbehandeling, een andere kleurstelling of een andere compositie te kiezen.

'Ink.06' (2006),

olieverf op linnen, 80 x 100 cm.

'vfh.07' (2007).
 olieverf op linnen, 200 x 200 cm.

'dbs.07' (2007).
 olieverf op linnen, 150 x 150 cm.

Muller: 'Ik tart de grenzen van wat ik kan bereiken met een bepaald materiaalgebruik. Na die grens kom je in een onbekend gebied, waar het spannend wordt en er iets nieuws te ontdekken valt. Ik verbied mezelf in herhaling te vallen door steeds een effect op dezelfde manier te gebruiken. Daardoor kun je de grenzen oprekken van je kennis van hoe verf werkt, hoe de kleuren op elkaar reageren. Zodra je voorbij het gekende effect schildert, kom je in het gebied van leegte, van niet-weten.'

Muller gebruikt veel verschillende manieren om verf op het doek aan te brengen. Een gesso ondergrond voorziet ze eerst van een 'waas' van olieverf. 'Het doet er niet toe welke kleur ik gebruik', vertelt Muller. 'Ik heb een uitgangspunt nodig, iets waarop ik kan reageren.' Vervolgens schildert ze met haar handen en vingers, stukken karton, houten latten of zelfs ruitentrekkers, al naar gelang de gewenste verfhuid. 'Voor mij is vooral een verschil in de streek of beweging van de verf van belang. Ik ben absoluut niet geboeid door het enkelvoudig gebruik van de varkensharen kwast', aldus Muller.

'Het liefst gebruik ik olieverf, omdat het zich door de lange droogtijd langer laat bewerken. Het heeft een dikte en stroperigheid die veel meer mogelijkheden in effecten geeft dan acrylverf.' Gedwongen door de tijdfactor, kiest de kunstenaar soms toch voor acryl, wat een heel andere aanpak vergt. 'Acrylverf droogt veel vlakker op dan olie, waardoor het zijn rijkheid en transparantie verliest', vertelt Muller. 'De lagen zijn minder goed in hoogte op te bouwen, de kleuren worden veel meer na elkaar aangebracht. Acryl sluit het schilderij af, omdat het de onderliggende kleuren afdekt en het veel minder transparant opdroogt dan het lijkt bij het aanbrengen. Als ik met acryl hetzelfde zou doen als met olie, dan zou het een smerige, kleurloze bende worden.'

Toch experimenteert Muller soms met acrylverf. Afhankelijk van de dikte van de verfbehandeling, kan acrylverf dan weer heel 'plastic' zijn en dan weer heel makkelijk uitlopen. 'Meerdere keren probeerde ik acrylverf met een gel stevigheid te geven. Maar het effect was nooit bevredigend. Het werd slap, te modderig, en niet stroperig en trekkerig genoeg.'

BETRAPPEN OP HERKENBAARHEID

Er is in Mullers werkwijze een voortdurende wisselwerking tussen de mogelijkheden van het materiaal en het de keuzes die al eerder in het proces werden gemaakt. In het begin lijkt een bepaalde stip of streek nutteloos, maar aan het eind is alles totaal afgemeten en afgesloten. Dat wil niet zeggen dat Muller zich bewust is van dat proces: 'Als het af is, staat alles precies op de noodzakelijke plek. Ik plan het niet, ik bewerkstellig het in het moment. Door het materiaal.'

Ze probeert zichzelf voortdurend te betrappen op herkenbare vormen, of dit nu verwijzingen naar de werkelijkheid, naar haar eerdere werk, of naar werk van anderen zijn. Muller: 'Mensen mogen in mijn werk zien wat ze willen. Zo werken onze hersenen nou eenmaal. Als je iets nieuws ziet, ga je automatisch op zoek naar wat je al wel kent, om het een context te geven. Toch is het vaak maar al te gemakkelijk om een abstractie terug te brengen tot een herkenbare vorm. Ik ben juist op zoek naar het moment dat de herkenning ophoudt, en de niet-vorm ontstaat.'

Het schilderen zelf zou als belangrijkste inzet van deze zoektocht beschouwd kunnen worden. Telkens als er een nieuwe laag ontstaat, is er weer aanleiding voor een nieuwe associatie. Muller vindt dat het materiaal weerbarstiger is dan vaak wordt verondersteld. Muller: 'Wil je bijvoorbeeld een bepaalde verfbehandeling, waarbij de verf in lange slierten op het doek blijft liggen, dan blijkt dat deze methode min of meer toevallig ontstond, zonder dat je precies weet hoe.' Ook de vele druipers op haar werk, die soms onbedoeld ontstaan doordat ze het meerdere malen keert tijdens het schilderen, horen lang niet altijd bij de uiteindelijke compositie. Ze gebruikt deze druiplijnen als tekenlijnen, maar soms veegt ze ze liever uit.

RICHTERS VAN AANDACHT

De aanwezigheid van geometrische vormen in haar werk zoals ruiten en vijfhoeken mag in dit opzicht verbazen, aangezien ze niet ontsproten lijken aan de intuïtie, maar aan iets opzettelijks, aan een bewustzijn. Muller: 'Voor deze vormen ga ik inderdaad meer berekenend te werk: ik span draadjes op het doek om de ruiten perfect symmetrisch te krijgen. Maar de bedoeling van deze ruiten ligt lang niet zo vast als je zou veronderstellen.' Muller beschouwt ze als richters van aandacht. Aandacht voor wat je eigenlijk niet ziet op het schilderij: herkenbare vormen. 'Het spanningsveld dat ik tijdens het schilderen oproep tussen de vorm en de niet-vorm, zou ook de kijker kunnen ervaren. De ruiten in mijn werk – altijd onvolledig zichtbaar links of rechts in de compositie – zouden je kunnen focussen op een bepaald gedeelte, maar in feite zorgen ze voor frictie, omdat je je gaat afvragen: mis ik iets, zie ik iets over het hoofd? Om dezelfde reden dragen mijn doeken nooit een titel: ze zouden het onderwerp alleen maar fixeren, en mogelijkheden uitsluiten.'

Bij een dergelijk intuïtieve werkwijze is het vaak lastig te bepalen wanneer een kunstwerk af is. De zoektocht naar de mogelijkheden van het materiaal laat zich niet sturen, maar het materiaal geeft zelf vaak ook niet ineens zijn geheimen prijs. Muller: 'Het enige waar je op kunt vertrouwen is dat het

'wld.06' (2006).

olieverf op linnen, 95 x 120 cm.

werk op een gegeven moment af moet zijn, voor een tentoonstelling of expositie. Maar ook dan blijft het lastig om afstand te doen, zodat ik vaak de uiterste deadline om te werken aan een doek vaststel op één of twee maanden voordat de expositie begint. Wanneer je na die tijd het werk weer tevorschijn haalt, en je bent nog steeds tevreden, kun je het met een gerust hart ophangen aan de muur. Maar het komt ook geregeld voor dat ik nog helemaal niet tevreden ben, en het in portefeuille houd.'

RUIMTELIJKHEID

Wanneer een expositie eenmaal daar is, zijn er nog meer onverwachte mogelijkheden. In Pulchri Studio, de kunstenaarssociëteit waar Muller vorig jaar exposeerde, koos ze ervoor om haar werken op verschillende hoogten te hangen. Een tweetal schilderijen bleek thematisch zo bij elkaar te passen, dat ze vlak naast elkaar werden gehangen. Muller: 'Je herkent een bepaald handschrift: deze streek, dit ritme, terwijl ik van tevoren helemaal niet op die overeenkomst uit was.'

'dmt4.06' (2006),
olieverf op linnen, 80 x 100 cm.

'Van tevoren was ik bang', vertelt Muller, 'dat sommige schilderijen, doordat ik zo veel verschillende formaten gebruik, zouden wegvallen tegen de hoge muren van de expositieruimte. Maar het is juist een heel knallende expositie geworden.' Een schilderij met een opvallend front in aquamarijn, met daaromheen onder andere kobalt- en koningsblauw, werd om die reden bewust hoger gehangen dan de rest van het werk. 'Mensen gaan de ruimtelijkheid die het kleurgebruik suggereert, vaak maar al te gemakkelijk invullen. Een blauw vlak voorin wordt dan al gauw een poeltje, vooral als daarin het blauw van een boomstructuur rechts enigszins weerspiegeld wordt. Maar ik ben helemaal niet op zoek naar dat soort ruimtelijkheid', aldus Muller. Een oplossing voor dit probleem vond ze in de situering van het schilderij aan de wand, zeker een meter hoger dan de rest. Daardoor ga je als kijker met een heel ander perspectief naar dit blauw kijken, en wordt je veel meer bewust van de vlakverdeling op zich, zonder daarbij allerlei associaties te maken met bestaande omgevingen.

Toch sluit Muller niet uit dat er onbewust een bepaald verlangen naar herkenbaarheid een rol

heeft gespeeld bij het maken van dit werk. Muller: 'Er is een soort oersymboliek aan te wijzen in het gebruik van lichtblauw voor het creëren van ruimtelijkheid. Kleur versterkt de ruimte, maar dat hoeft niet. Het vlak verdient ook aandacht op zichzelf.'

PROCESMATIG

In Mullers werkwijze zou, mits maar lang genoeg herhaald, een bepaalde procesmatigheid kunnen ontstaan. Immers, zolang ze zich laat leiden door de keuzes die het materiaal haar stelt, kan ze er niet van op aan dat zij de mogelijkheden van dat materiaal ten volle benut. Om dat probleem te onderwerpen, probeert Muller bij elke stap die ze zet te bedenken waarom het schilderij precies vraagt om die stap. Wie deze stappen probeert te achterhalen, komt bedrogen uit: vaak biedt het totaalbeeld van een schilderij een zo complexe 'oplossing' voor de problemen waarmee Muller gedurende het schilderen mee werd geconfronteerd, dat ze ze nauwelijks kan terughalen.

Een rondgang met Muller langs haar recente werk levert dan ook veel 'misschien' en 'dat weet ik zelf ook niet' op. Om die reden zou je beter kunnen stilstaan bij de keuzes die ze niet maakt in haar werk. Dat doet Muller zelf ook: 'Groen is voor mij een lastige kleur, maar daarom gebruik ik juist groen.' Bij het werk in acryl kiest ze vaak voor meer expressieve kleuren dan bij olieverf, omdat bij acryl het materiaal zelf minder uitdaging biedt. Op thematisch niveau zou je vergelijkbare vragen kunnen stellen bij de afwezigheid van een 'verhaal', het onvermogen tot communicatie in Mullers werk. Daar is ze heel resoluut over: 'Elke kunstenaar wil communiceren met zijn werk. Voor mij is de abstracte vormtotaal een manier om iets te zeggen over de manier waarop communicatie in kunst tot stand komt. Dat kan via een inhoudelijke thematiek, maar ik laat liever zien hoe het materiaal zelf "taal" wordt, doordat je keuzes maakt die je van tevoren niet voor mogelijk had gehouden.' ■

Voor meer informatie: www.jessicamuller.nl

Tekst: David Veltman

Praktische informatie

Jessica Muller geeft ook cursussen abstract schilderen in Den Haag, Ledeganckplein. Dinsdagavond vanaf 7 oktober. Voor meer informatie en aanmelding: www.jessicamuller.nl (contact) of 06-26 26 46 46 en (070) 347 74 56.